

Impact van de coronacrisis

Inleiding

We leven op dit moment in een tijd waarin meerdere crisissen zich afspelen, zowel in binnen- als in het buitenland. Op dit moment is niet alleen een volksgezondheids crisis gaande, maar ook een financieel-economische crisis en een psychologische crisis van angst en onzekerheid (Eysink Smeets, 2020). Uit onderzoek blijkt dat er een afname waarneembaar is van het draagvlak voor de coronamaatregelen.

Bij de start van de coronacrisis en de intelligente lockdown zijn op de verschillende thema's binnen het terrein van de openbare orde en veiligheid een aantal aannames gedaan over welke ontwikkelingen en scenario's wij zouden kunnen verwachten. In maart werd geconstateerd dat er sprake was van verminderde (bestuurlijke) handhaving en toezicht. Integrale controles zijn uitgesteld en huisbezoeken vonden minder plaats. De beschikbare capaciteit werd gericht op handhaving van de openbare orde en de hele crisisorganisatie. Hoewel huisbezoeken inmiddels wel weer plaatsvinden zijn de integrale controles onder andere in het kader van de aanpak ondermijning nog niet op het niveau van voor corona. Dit heeft zijn weerslag op de ambities en doelen die zijn gesteld. In dit document treft u een schets van de trends, de bestuurlijke impact vanuit meerdere invalshoeken en (mogelijke) gevolgen van de coronacrisis op de openbare orde & veiligheid. In dit document is vanuit meerdere invalshoeken de impact en (mogelijke) gevolgen van de coronacrisis in kaart gebracht.

Doel

Het doel van deze notitie is om het lokaal bestuur te informeren over de ontwikkelingen, risico's en kansen door de coronacrisis op het gebied van openbare orde en veiligheid. Het zal een dynamisch document zijn; nieuwe duidingen, ontwikkelingen, handreikingen en voorbeelden worden toegevoegd als die gereed zijn. Er wordt geput uit verschillende nieuwsberichten, onderzoeken en andere ontwikkelde producten zoals de Coropol. Waar mogelijk worden per thema cijfers, concrete voorbeelden en handreikingen toegevoegd. In de tekst staan hyperlinks waarop doorgelikt kan worden naar een specifieke website, factsheet of handreiking. Tevens zal deze notitie gebruikt kunnen worden om na te gaan of het op basis van de trends en ontwikkelingen noodzakelijk zal zijn om wijzigingen aan te brengen in de geprioriteerde thema's in de Veiligheidsstrategie Oost-Nederland 2019-2022 of in de regionale prioriteiten.

Samenvatting

Op basis van de geregistreeerde misdrijven is gekeken naar het beeld van de effecten van Corona. Op hoofdlijnen is zichtbaar dat Corona een effect heeft gehad op verschillende cijfers (zo is het aantal woninginbraken historisch laag geweest tijdens de eerste corona-maanden en was het aantal gevallen van cybercrime juist uitzonderlijk hoog). Echter, de cijfers lijken zich na een tijdje weer te stabiliseren, waardoor we op dit moment tot de conclusie komen dat herprioritering van de thema's uit de Veiligheidsstrategie Oost-Nederland op dit moment (vanuit de cijfers bezien) niet nodig is.

Los van het feit dat deze cijfers op dit moment geen aanleiding geven over te gaan tot een herprioritering van onderwerpen merken we in de praktijk wel dat er een zekere mate van onrust in de samenleving waarneembaar is. Deze onrust kan mogelijk worden verklaard door verveling, het ontbreken van structuur, de economische impact, het gebrek aan perspectief en/ of uitzichtloosheid van de crisis. Daarnaast signaleren we een afname van vertrouwen in de overheid.

Kwetsbare personen

	Verwachte effecten bij start intelligente lockdown	Actueel beeld o.b.v. de cijfers
Verwachte toename van mensen met psychische problemen	Naast de stress van het verontrustende coronanieuws over de gevolgen die de ziekte zelf veroorzaakt, hebben ook de maatregelen om de verspreiding van de ziekte tegen te gaan effect op de psychische gezondheid van mensen. De maatregel om sociale afstand tot elkaar te houden kan leiden tot stress, angst, boosheid en frustratie en verveling (Instituut Fysieke Veiligheid, 2020). Uit een eerste verkenning van de maatschappelijke effecten van het SCP (2020) blijkt dat deze psychische klachten in deze tijd klachten op de langere termijn kunnen opleveren. Denk aan posttraumatische stress, smetvrees, angst voor en vermijden van drukke plaatsen, alcoholmisbruik en depressie. Dit geldt met name voor mensen die daar al gevoelig voor zijn. Daarnaast zijn er ook toenemende zorgen over de financiële gevolgen vanwege baanverlies of teruglopende inkomsten. Ook de politie maakt zich zorgen over de verwachte toename van psychische problemen door de coronacrisis.	In de maanden april, mei en juni is een stijging van het aantal incidenten zien echter is niet vast te stellen of dit toe te schrijven is aan de lockdown door corona of een 'normale' schommeling betreft. In mei 2020 is het adviesrapport "Onderzoek inventarisatie personen met verward gedrag in Oost-Nederland" opgeleverd dat in opdracht van de Bestuurlijke Begeleidings Groep (BBG) is opgesteld voor VLOT en Epertisiezorg. Link naar rapport
Verwachte toename van maatschappelijke spanningen	Jeugdprofessionals waarschuwen voor oplopende maatschappelijke spanningen. Met name in kwetsbare wijken zijn er spanningen tussen jongeren en buurtbewoners. Politie en jongerenwerkers proberen te bemiddelen en attenderen jongeren op de maatregelen. Uit onderzoek van LocalFocus (2020) blijkt dat het aantal meldingen van jeugdoverlast stijgt. Volgens de onderzoekers kan niet geconcludeerd worden dat er ook daadwerkelijk meer overlast is. Doordat mensen overdag thuis zijn komen er meer meldingen binnen. Alleen in Enschede is het aantal meldingen van burenruzie al dubbel zoveel als dezelfde periode vorig jaar, aldus Buurtbemiddeling Enschede (Tubantia, 2020). De politie krijg de eerste week na de coronamaatregelen 1600 meldingen meer in vergelijking met een week daarvoor. Dit heeft dan betrekking op meldingen van opstootjes, geluidsoverlast en burenruzie. Door thuisisolatie raken jongeren geïsoleerd door het wegvallen van de dagelijkse structuur van school, verenigingsleven en andere activiteiten. Hierdoor zoeken jongeren naar alternatieven om elkaar te ontmoeten. Dit gaat echter niet altijd zonder het veroorzaken van overlast. Uit een rondgang in het	Er is een sterke stijging in jeugdoverlast sinds het begin van de coronacrisis. Enkele PV's (die betrekking hebben op de noodverordening) zijn tevens als melding overlast jeugd weggeschreven in BVH.

	Veiligheidsnetwerk Oost-Nederland blijkt dat de regio Twente bijvoorbeeld te maken heeft met illegale straatraces (Tubantia, 2020). Jongeren treffen elkaar op centrale plekken, zoals bij voetbalstadion de Grolsch Veste. De illegale straatraces zorgde in de wijde omtrek voor geluidsoverlast. De gemeente Enschede heeft betonblokken geplaatst om de races te voorkomen.	
Verwachte toename van huiselijk geweld	Ondanks het feit dat de meeste mensen door de coronamaatregelen thuiszitten is er geen stijging waarneembaar van het aantal meldingen in de politiecijfers van huiselijk geweld. Verschillende zorginstanties maken zich hier zorgen over. De verwachting is dat huiselijk geweld juist nu moet toenemen nu de bewegingsvrijheid van mensen beperkt is en gezinsleden de hele dag bij elkaar op de lip zitten. Ook wordt thuis meer alcohol genuttigd wat eveneens een factor is voor huiselijk geweld. Uitgaande van internationale cijfers kan geconcludeerd worden dat het huiselijk geweld door de coronamaatregelen is toegenomen (NOS, 2020). In Frankrijk is bijvoorbeeld een toename van 32 tot 36% van huiselijk geweld vastgesteld. Op de website www.ikvermoedhuiselijkgeweld.nl staat informatie en specifieke tips rondom de coronacrisis.	Binnen VNON geen actuele cijfers beschikbaar. Uit de voorlopige resultaten van het Verwey-Jonker Instituut (2020) in opdracht van Augeo blijkt dat er geen sprake is van een toename. Maar dat de spreekwoordige emmer al volgelopen was bij de kwetsbare gezinnen die al in beeld waren. De coronacrisis brengt wel extra stress met zich mee waardoor spanningen sneller kunnen oplopen.
Verwachte toename van radicalisering	Door de coronacrisis maken zorgprofessionals zich zorgen over het effect van de coronacrisis op radicalisering (Platform JEP, 2020). De grote aandacht voor het coronavirus leidt ertoe, dat de aandacht voor radicalisering en polarisatie mogelijk afneemt. Hierdoor kunnen kwetsbare groepen uit het zicht van professionals verdwijnen. Bovendien zitten jongeren mogelijk langer dan normaal op internet, waar ze in aanraking kunnen komen met diverse informatiebronnen van beïnvloeding en complottheorieën. Zo kunnen de voedingsbodems en triggerfactoren in het radicaliseringsproces worden versterkt.	Geen geprioriteerd thema binnen de Veiligheidsstrategie Oost_Nederland. Binnen VNON geen actuele cijfers beschikbaar.
Verwachte toename van eenzijdige beeldvorming en desinformatie (fake news)	Op het internet is inmiddels van alles te vinden over de het coronavirus. Hierdoor neemt echter ook de mogelijke impact van desinformatie toe. Mensen beschikken echter niet altijd over de juiste kennis om te achterhalen of geraadpleegde bronnen betrouwbaar zijn. Hierdoor is het mogelijk dat mensen desinformatie verder verspreiden. Dit kunnen complottheorieën zijn maar ook 'fake news' (Instituut Fysieke Veiligheid, 2020). Denk bijvoorbeeld aan het mogelijke verband tussen 5G en het coronavirus (BBC, 2020).	
Verwachte toename van het aantal suïcides	Het coronavirus heeft ook gevolgen voor het welzijn van kwetsbare personen op langer termijn. De kans op een financiële crisis is voorstelbaar dat betekent dat het aantal mensen dat werkloos raakt toeneemt (Instituut Fysieke Veiligheid, 2020). Hierdoor ontstaat een grotere groep financieel kwetsbaren. Uit onderzoek is bekend dat deze mensen eerder geneigd zijn om suïcide te plegen dan wanneer mensen niet werkloos zijn. Naast de groter wordende groep werklozen ontstaat er ook een toename van eenzaamheid. Met name ouderen die fysiek en/of mentaal kwetsbaar zijn hebben hiermee te maken. Dit leidde bij de SARS	Geen geprioriteerd thema binnen de Veiligheidsstrategie Oost_Nederland. Binnen VNON geen actuele cijfers beschikbaar.

	uitbraak eveneens of een stijging van het aantal suïcides onder ouderen. Daarom heeft de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving een ongevraagd advies uitgebracht aan de regering. De coronamaatregelen kunnen mentale gezondheidsschade op langer termijn veroorzaken (RVS, 2020).	
Zorgmijding onder patiënten en hulpbehoevenden	Niet alleen in het ziekenhuis is de zorgverlening drastisch veranderd, maar ook bij o.a. huisartsen, jeugdzorg en GGZ instellingen (Gupta Strategists, 2020). Naast de waardering voor zorgprofessionals ontstaat er zorgmijding bij patiënten of hulpbehoevenden, mogelijkkerwijs uit angst voor besmetting of omdat kwetsbare groepen gedurende de coronacrisis van de radar verdwenen zijn.	Geen geprioriteerd thema binnen de Veiligheidsstrategie Oost_Nederland. Binnen VNON geen actuele cijfers beschikbaar.
Verwachte toename van maatschappelijke onrust	Een ander potentieel gevolg van de coronacrisis is de kans op maatschappelijke onrust. Denk bijvoorbeeld aan moral panics (plotselinge golf van collectieve emotie door ervaren bedreiging). Het Instituut Fysieke Veiligheid (2020) waarschuwt voor de desillusiefase, ofwel 'de ramp na de ramp'. Het vertrouwen in de overheid kan omslaan naar wantrouwen, wanneer blijkt dat de overheid niet iedereen financieel kan helpen. Maatschappelijke onrust kan ook ontstaan door protesten tegen de coronamaatregelen. Fake news en complottheorieën kunnen hier eveneens een bijdrage aan leveren.	Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de steun voor de aanpak van de coronacrisis afneemt. De cijfers laten per sonderzoek weliswaar andere getallen zien maar evident is dat ze een dalende lijn laten zien. Een deel van de bevolking is van meing dat de maatregelen niet streng genoeg zijn terwijl een ander deel neemt dat de maatregelen juist te streng zijn. Deze verschillen zijn voelbaar in het maatschappelijk debat. De Veiligheidsregio Twente heeft een handreiking samengesteld voor de aanpak van maatschappelijke onrust. Deze handreiking geeft voor sociale veiligheidsvraagstukken waar sprake is van (dreigende) maatschappelijke onrust, handvatten voor een eerste reflectie op de situatie en te nemen maatregelen (link naar handreiking). Voor advies en oplossingen bij het voorkomen en omgaan in het geval van (dreigende) maatschappelijke onrust of spanningen (die bijvoorbeeld kunnen optreden bij bepaalde gevoelige demonstraties, de intocht van sinterklaas, het voornemen asielzoekers op te vangen of bij het aanwijzen van locaties voor windturbines) kunnen gemeenten terecht bij het Ondersteuningsnetwerk maatschappelijke onrust (kortweg Omo). De VNG en de ministeries van BZK, JenV en SZW vormen de spil van dit netwerk en kunnen de juiste professionals, experts en ervaringsdeskundigen

		inschakelen. Dit ondersteuningsnetwerk is bereikbaar via Omo@minbzk.nl .

Cybercrime

	Verwachtte effecten	Actueel beeld o.b.v. de cijfers
Stijging aantal cyberaanvallen	Door de coronamaatregelen is er een explosieve stijging van cybercrime waar te nemen, aldus securityleverancier Bitdefender (2020). In de maand maart zijn het aantal incidenten met 475 procent toegenomen in vergelijking met februari 2020. Het COVID-19 virus heeft echter geen effect op het aantal geregistreerde meldingen van cybercrime. Uit de cijfers blijkt dat er corona-specifieke cybercrime wordt gepleegd maar in beperkte mate.	Met name de maand mei laat een zeer sterke stijging zien maar ook de maanden hierna blijven de cijfers explosief hoog. Cybercrime is een van de geprioriteerde thema's binnen de Veiligheidsstrategie ON. Binnen het expertteam wordt gewerkt aan de herijking van het plan van aanpak. Ook in IJsselland en Twente zijn inmiddels plannen van aanpak uitgewerkt. In september wordt een afstudeeronderzoek opgeleverd waarin de actoren en factoren voor samenwerking in Oost-Nederland is onderzocht.
Waarschuwing voor ransomware	Interpol (2020) waarschuwt voor ransomware aanvallen op kritieke infrastructuur en ziekenhuizen. Ransomware betreft schadelijke gijzelsoftware die schade aan bestanden en netwerken toebrengt door gegevens te versleutelen of te blokkeren en tegen betaling te herstellen. Na betaling is het niet zeker dat de versleutelde bestanden ook daadwerkelijk vrij gegeven worden. Politie Oost-Nederland laat weten dat er geen aanwijzingen AANpassen 11111111. zijn en dat er om die reden geen verhoogde dreiging is vastgesteld. Op de website veiliginternetten.nl staan tips om phishing tijdens deze coronacrisis voorkomen (link naar website).	
Kinderen lopen digitaal meer gevaar	UNICEF Nederland stelt dat kinderen meer gevaar lopen tijdens de coronacrisis. De mogelijke gevaren zijn met name: cyberpesten, seksuele uitbuiting, sexting, chantage, video's vol geweld en ongepaste informatie. Daarnaast kan de privacy van kinderen in gevaar komen door de nieuwe platformen en technologie van scholen. De vraag is of deze nieuwe ontwikkelingen veilig zijn voor kinderen.	

Teleconferencing vanuit huis niet zonder risico's	Door de coronacrisis werken veel mensen vanuit huis. Dit brengt allerlei nieuwe risico's met zich mee. Denk bijvoorbeeld aan de gevaren van het online vergaderen via de bekende platform als: Zoom, Skype en Microsoft Hangout. Deze platform zijn gratis en bieden voor veel mensen het gemak van online vergaderen. De veiligheid van dit soort platforms laten echter vaak te wensen over. De Autoriteit Persoonsgegevens heeft hiervoor een aantal tips & tricks (link naar website).	
Jongeren hacken uit verveling	Tijdens de coronacrisis zijn scholen gesloten en zitten jongeren thuis. Het vele thuiszitten leidt tot verveling en nieuwsgierigheid van jongeren en werkt hacks en cyberaanvallen in de hand. Dit blijkt ook uit het feit dat veel jeugdige cyberverdachten first offenders zijn (WODC, 2013). Het High Tech Team van de politie heeft daarom onlangs speciale games ontwikkeld. Deze games moeten jongeren helpen om uit de cybercriminaliteit te blijven. Door middel van online games leren jongeren daar de grenzen liggen van wat wel en niet verboden is op het internet (link naar website). Team Coropol (2020) benadrukt dat het juist in deze tijd van belang is om jongeren te betrekken bij het ontwikkelen van ideeën en activiteiten.	Inmiddels zijn de scholen weer open. Op basis van de cijfers is (nog) niet aan te geven of hierdoor een daling van de cijfers te zien zal worden.
Verwachte toename van eenzijdige beeldvorming en desinformatie (fake news)	Op het internet is inmiddels van alles te vinden over de het coronavirus. Hierdoor neemt echter ook de mogelijke impact van desinformatie toe. Mensen beschikken echter niet altijd over de juiste kennis om te achterhalen of geraadpleegde bronnen betrouwbaar zijn. Hierdoor is het mogelijk dat mensen desinformatie verder verspreiden. Dit kunnen complottheorieën zijn maar ook 'fake news' (Instituut Fysieke Veiligheid, 2020). Denk bijvoorbeeld aan het mogelijke verband tussen 5G en het coronavirus (BBC, 2020).	
Waarschuwing voor Whatsapp-fraude, online fraude, phishing en CEO-fraude	Het OM waarschuwt eveneens voor een toename van cybercrime tijdens de coronacrisis. Phishing gebeurt vaak via e-mail, Whatsapp en sms. Potentiele slachtoffers krijgen een op het eerste oog een bericht van een vertrouwd persoon. In het bericht wordt vervolgens gevraagd om een geldbedrag over te maken. Na betaling blijkt de zender geen vertrouwd persoon maar een oplichter te zijn. De Fraudehelpdesk ziet een explosieve toename van Whatsapp-fraude ontstaan in 2020. Alleen al in de eerste zes weken van dit jaar is er voor 232.000 euro buit gemaakt onder 77 slachtoffers. Naast Whatsapp-fraude is er sprake van een toename van online-fraude met sportartikelen en elektronica (Politie, 2020). Openbaar aanklager cybercrime Lodewijk van Zwieten voorziet een toename van phishing e-mails en CEO-fraude (AG Connect, 2020). Bij CEO-fraude krijgt een medewerker van de financiële administratie een dringende mail die afkomstig lijkt te zijn van de directeur waarin gevraagd wordt om direct een bedrag over te maken naar een bepaald rekeningnummer. De vorm van fraude past goed in de huidige situatie waarin fysieke afstanden tussen medewerkers en het bedrijf groter zijn	

	dan normaal. Op de website veiliginternetten.nl staan tips om phishing tijdens deze coronacrisis voorkomen (link naar website).	

Ondernijning

	Verwachte effecten	Actueel beeld o.b.v. de cijfers
Criminelen passen zich aan	Door de coronacrisis is een gedeelte van de drugshandel zichtbaar geworden op plekken waar het voorheen druk was. Hierdoor is bijvoorbeeld de straathandel van drugs verschoven naar parkeerplaatsen van supermarkten en bouwmarkten. Georganiseerde criminaliteit ondervindt volgens Coropol beperkingen maar ook nieuwe mogelijkheden. Dealers verplaatsen zich naar plekken waar ze ongestoord hun gang kunnen gaan. Ook politie Oost-Nederland gaat uit van een verschuiving van straathandel naar online bestellingen (darkweb) en bezorgingen via de post. Zo werden er onlangs partijen cocaïne onderschept die tussen medische hulpgoederen verstopt zat. Ook de (internationale) productie en handel van drugs gaat gewoon door tijdens de coronacrisis. Dat blijkt ook weer uit een onlangs opgerolde 'cyrstal meth' fabriek in Achter-Drempt in Gelderland (NOS, 2020). Daar trof de politie een drugspartij aan met een omgerekende straatwaarde van 10 miljoen euro. In de havens lijken criminelen juist gebruik te maken van de verminderde toezicht en opsporing. Een beperking die wel ondervonden wordt is het transport naar andere delen van Europa vanwege meer grenscontroles. Daar staat tegenover dat het mogelijk is dat transporteurs die zonder werk zijn komen te zitten, vatbaarder zijn voor "klusjes". Het Trimbos Instituut heeft een verkennend onderzoek gedaan naar het gebruik van cannabis in deze coronatijd. Uit het onderzoek blijkt onder meer dat 42% meer hasj of wiet te zijn gaan gebruiken. Het gaat dan vooral om meer gebruik op een dag. De voornaamste reden hiervoor blijkt verveling te zijn.	Op basis van de huidige cijfers is nog niet meetbaar of er als gevolg van corona een daling dan wel een stijging van het aantal incidenten heeft plaatsgevonden. Over het algemeen kan worden gezegd dat tijdens de intelligente lockdown een kleine daling van het aantal drugsgerelateerde incidenten was maar dit lijkt zich weer te herstellen naar het normale niveau. De politie heeft aan het begin van de lockdown veel plankzaken kunnen wegwerken. Wel wordt geconstateerd dat als gevolg van de coronacrisis veel van de partners thuiswerken. Hierdoor zijn (integrale) controles uitgesteld. Ook na de versoepeling van de maatregelen zijn deze nog niet weer terug op het gewenste niveau. Dit heeft consequenties voor de ambities en de planning. Het RIEC Oost-Nederland heeft in juni 2020 een corona-monitor ondernijning opgesteld welke als bijlage wordt bijgevoegd. Voor link naar documenten De aanpak van ondernijning is een van de geprioriteerde thema's binnen de Veiligheidsstrategie. Voornog lijkt er geen reden om hier een wijziging in aan te brengen.

Verschuivingen van criminelen markten	De coronacrisis trekt ook weer nieuwe vormen van criminaliteit aan. Zo verwacht Team Coropol (2020) grootschalig fraude met de Tijdelijke overbruggingsregeling voor zelfstandig ondernemers (Tozo). De overheid heeft de Tozo regeling ingesteld voor ondernemers om de coronacrisis te ondersteunen. Door de snelheid van de maatregelen en de beperkte controle is het voor kwaadwillenden mogelijk om misbruik te maken van de Tozo regeling. Bij de Inspectie Sociale Zaken en Wergelegenheid zijn inmiddels 145 meldingen binnen gekomen van fraude met de steunmaatregelen van de overheid. Daarnaast heeft de Financial Intelligence Unit al 45 dossiers opgebouwd van dubieuze gevallen. Ook de UWV onderzoekt inmiddels 21 verdachte gevallen. Om dit te voorkomen heeft de RIEC een factsheet samengesteld voor gemeenten (link naar factsheet). Aan het begin van de coronacrisis zagen we een andere ontwikkeling, de illegale handel van medische mondkapjes. In deze business gaat in tijden van schaarste immers veel geld in om. Criminelen weten daar op listige wijze misbruik van te maken. Grote partijen mondkapjes worden voor hoge bedragen doorverkocht en opnieuw op de markt gebracht of na betaling niet geleverd. Daarnaast vindt er ook diefstal plaats van mondkapjes. Zo werden er in een gezondheidscentrum in Putten in maart 2020 130 mondkapjes en flessen met desinfecterende handgel gestolen. Dit gebeurde eveneens bij het Jeroen Bosch ziekenhuis in Den Bosch en het Catharina ziekenhuis in Eindhoven.	
Noodlijdende (horeca)ondernemers kwetsbaar	De sluiting van horeca, recreatieterreinen en andere ondernemingen zorgen er in maart tot juni voor dat veel ondernemers onder grote financiële druk komen te staan. Uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (2020) blijkt dat in de maand mei 42 Gelderse bedrijven failliet zijn verklaard. Hierdoor worden deze groep ondernemers kwetsbaar en makkelijker slachtoffer van criminele activiteiten. Daarnaast kan ook gedacht worden aan een toename van faillissementsfraude, handel met voorkennis en fraude bij ondersteuning van ondernemers (Eysink Smeets, Coropol, 2020). In de horeca is het raadzaam te kijken naar afpersingen en (ongewenste) overnames, bijvoorbeeld door OMG's. Een andere kwetsbare groep voor deze zogenaamde criminele weldoeners, zijn sportverenigingen die te maken hebben met verminderde inkomsten uit lidmaatschappen, sponsoring en reclame. Voor het risico voor horecaondernemers heeft het RIEC een handreiking opgesteld, zowel voor de horecaondernemers (link naar handreiking) als voor gemeenten (link naar handreiking).	
De coronacrisis treft ook de agrarische sector	In het buitengebied voltreft zich een stille crisis. Agrariërs hebben het zwaar tijdens deze coronatijd. Onder andere door het sluiten van de horeca kunnen boeren hun producten niet kwijt, waardoor de prijs van bijvoorbeeld aardappels daalt tot een dieptepunt. De financiële schadekosten voor alleen de aardappeltelers komt volgens de brancheorganisatie neer op een verlies van 160 à 200 miljoen euro (RTL Z,	

		2020). Het risico bestaat dat deze noodlijdende agrariers hierdoor extra kwetsbaar zijn voor het aanbod van criminelen die hun activiteiten op het terrein van de agrariers willen uitvoeren in ruil voor geld. Drijfveer om hieraan mee te werken zou financiële nood kunnen zijn. Denk bijvoorbeeld aan de verhuur van een leegstaande schuur/ruimte voor het opzetten van een drugsclub (link naar handreiking).	
	Illegale activiteiten door coronamaatregelen	Uit de politiecijfers in Oost-Nederland blijken enkele meldingen binnengekomen te zijn van illegale kroegen en gokbijeekkomsten waar mensen samen komen. Door de coronamaatregelen zoeken deze groepen mensen naar een alternatieve locatie. Op meerdere plekken worden echter illegale feesten en bijeenkomsten georganiseerd, ondanks de noodverordening die van kracht is (Tubantia, 2020).	
	Verwachte toename van witwassen	Europol (2020) waarschuwt dat de coronacrisis en de economische gevolgen daarvan effect zullen hebben op het financiële systeem en de banksector. Toezichthouders op het gebied van witwassen zullen waakzaam moeten zijn dat criminelen de economische situatie niet uitbuiten. Daarnaast vraagt Europol ook de komende tijd aandacht voor het witwassen van geld in de vastgoed en bouwsector. Enerzijds is het voor criminelen nu aantrekkelijk om noodlijdende bedrijven op te kopen om zo hun geld wit te wassen. Anderzijds zijn in bepaalde risicobranche bedrijven, waar boven gemiddeld wordt witgewassen, stil komen te liggen. Grote verbouwingen van bedrijven die nu stil liggen en grote omzet in de horeca door het afhaken en bezorgen, zijn zaken waar goed naar gekeken moet worden.	Inclusief horeca enbedrijven (opmerking Herman0
	Impact georganiseerde misdaad	Door de economische gevolgen van de coronacrisis raken naar verwachting veel mensen hun baan kwijt. Europol (2020) verwacht dat de georganiseerde misdaad de verzwakte groepen 'helpt' met het aanbieden van bepaalde illegale of criminele werkzaamheid. De stijgende werkloosheid werkt volgens Europol ook verhoogde tolerantie in de hand van namaakgoederen en arbeidsuitbuiting. Met name jongeren worden hard getroffen door deze crisis. Kwetsbare jongeren staan open voor dit soort werkzaamheden en gaan leningen aan bij woekeraars of drugscriminelen. Vervolgens worden zij door dezelfde criminelen afgeperst. Hiervoor waarschuwen 15 burgemeesters eveneens in een manifest richting politiek Den Haag (Volkskrant, 2020). In Italië voorziet de maffia kwetsbare groepen van dagelijkse voorzieningen (Trouw, 2020).	
	Corona vergroot problemen bij kwetsbare beroepsgroepen en mensenhandel uit	Uit een rondgang binnen het Veiligheidsnetwerk Oost-Nederland worden zorgen geuit over arbeidsmigranten. Onlangs bleken 147 medewerkers van de Vion-fabriek in Groenlo coronapositief te testen. Naar aanleiding van de nieuwsberichten werden uitzendbureau's dringend verzocht om huisvesting op een humane manier te regelen. Een deel van de migranten woont echter in Duitsland en werkt in Nederland. Burgemeester Peter Hinze van Emmerich liet weten dat een deel van de migranten niet gevonden kon worden. Deze migranten bevinden zich vaak in een kwetsbare	Naast het genoemde aanjaagteam gaan ook de gemeenten Scherpenzeel en Nijkerk aan de slag met een brede aanpak rondom arbeidsmigranten.

		positie omdat het uitzendbureau zowel de huurbaas als werkgever is (ND, 2020). Hierdoor liggen onderbetaling, mensenhandel en arbeidsuitbuiting op de loer, waardoor werknemers onder mensonterende werkomstandigheden te werk worden gesteld. Uit een rondvraag bij de VNG blijkt dat er een aanjaagteam is samengesteld om de problemen rondom kwetsbare arbeidsmigranten in kaart te brengen en handelingsperspectief te bieden. Tegelijkertijd is de internationale handel lastiger omdat de grenzen dicht zijn gegaan. Niet alleen arbeidsmigranten zijn kwetsbaar in deze coronacrisis, ook de markt voor sekswerkers is volledig stil gelegd. Uit onderzoek van het journalistieke platform Investico (2020) blijkt dat sekswerkers gewoon doorwerken vanwege financiële noodzaak tijdens de coronacrisis, ondanks dat zij fysiek extra kwetsbaar zijn. Een grote groep sekswerkers kan niet terugvallen op financiële steun van de overheid. Hierdoor zijn zij gevoeliger voor het accepteren van niet gepaste en criminele werkzaamheden. Het RIEC heeft speciaal in het kader van kwetsbare arbeidsmigranten, corona en ondermijning een infographic gemaakt. In de infographic zijn handelingsperspectieven opgenomen voor gemeenten en andere partners (link naar handreiking).	
	Verwachte toename van ondermijning op (verloederde) recreatieparken, ook in het midden-en topsegment	Uit onderzoek van Torre & Sporendonk (2020) blijkt dat ondermijning ook aanwezig is bij recreatieparken in het midden- en topsegment. De uitbraak van de coronacrisis treft de recreatiesector hard. Vanwege de tijdelijke sluiting beschikken de recreatieparken over verminderde inkomsten. Hierdoor zijn verhuurders vatbaarder geweest voor criminele weldoeners maar ook achtergebleven groepen zoals arbeidsmigranten. Zij kunnen worden geworven voor diverse criminele klussen. Ook bij recreatieparken in het midden- en topsegment zijn kwetsbaar voor criminele investeringen. Door de verhuur van woningen of bij de aankoop van woningen kan geld witgewassen worden. Hierdoor kunnen volgens het LIEC (2019) onder- en bovenwereld met elkaar verweven raken. Noodlijdende recreatieparken kunnen daarnaast door criminele partij worden overgenomen. Torre en Sporendonk (2020) geven aan dat dit risico mogelijk is door enerzijds formeel het gehele vakantiepark aan te kopen. Of anderzijds op een informele wijze door invloed te kopen, waardoor de eigenaar enkel op papier de officiële eigenaar is zonder (of met beperkte) zeggenschap. Om meer grip op de recreatieparken te krijgen heeft de VNG de volgende handreiking samengesteld: 'meer grip op vakantieparken'. In Gelderland wordt inmiddels geëxperimenteerd met de herintroductie van exploitatievergunningen. Daarnaast kan een Bibob-toets aan de voorkant een belangrijke bijdrage leveren aan het tegengaan van criminele praktijken op vakantieparken. De VNG heeft voor de aanpak van ondermijning op vakantie een tool ontwikkeld (link naar bestand).	

Verwachte toename zorgfraude	Zorgbehoevenden zijn door de coronacrisis extra kwetsbaar voor zorgfraude. Dat blijkt uit een rondgang van onderzoeksplatform Follow the Money (FTM) bij zorgaanbieders door heel Nederland. Gemeentelijke handhavers beschikken op dit moment niet over voldoende capaciteit om incidenten op te sporen en toezicht te houden op de zorgsector. Tegelijkertijd moeten gemeenten de zorgaanbieders compenseren voor de gederfde omzet, zodat deze bedrijven niet failliet kunnen gaan. Een aantal noodlijdende zorgaanbieders vragen in deze tijd om financiële steun van de overheid, waarbij zorgfraude op de loer ligt. Uit onderzoek van Follow the Money (2020) blijkt dat er nauwelijks capaciteit is voor controle en toezicht op deze zorgaanbieders.	

Informatie gestuurd werken

Mogelijke komst van corona tracking apps niet zonder risico's	De coronacrisis brengt ook nieuwe technologische ontwikkelingen met zich mee. Wetenschappers en technici uit acht Europese landen werken samen aan de ontwikkeling van een AVG-bestendige tracking-app voor corona. Het 'Pan-European Privacy Preserving Proximity Tracing' (PEPP-PT) moet een gezamenlijk technisch platform worden waarop landen zelf een eigen app kunnen bouwen. In meerdere landen zijn tracking apps verschenen of nog in ontwikkeling waarmee de overheid en externe bedrijven/organisaties op grote schaal mensen kan volgen. Uit een rondgang in het Veiligheidsnetwerk Oost-Nederland blijkt dat bij de totstandkoming van dit soort apps, zoals bij de ontwikkeling van corona dashboards onduidelijkheid bestaat over het uitwisselen, delen en verwerken van data. Naast de praktische dilemma's is de komst van dit soort apps en dashboards niet zonder risico's op langer termijn. Harari waarschuwt in the Financial Times (2020) dat deze ontwikkelingen van 'mass-surveillance' mogelijk de nieuwe norm kan zijn voor overheden. Hierbij liggen complexe vraagstukken, zoals veiligheid versus privacy aan ten grondslag.	De landelijke uitrol van de CoronaMelder app die wordt getest in Oost-Nederland wordt uitgesteld tot na 1 september. Informatie gestuurd werken is een van de geprioriteerde thema's in de Veiligheidsstrategie Oost-Nederland

(Woning)inbraak

Meer mensen zijn overdag thuis	Het aantal woninginbraken is door de coronacrisis drastisch gedaald. Deze daling wordt met name veroorzaakt doordat de meeste mensen overdag thuis werken. Uit onderzoek blijkt overigens dat de meeste inbraken overdag plaatsvinden (Peeters et al, 2011). Het aantal woninginbraken daalde deze periode van 430 meldingen vorig jaar naar 260 inbraken dit jaar.	Uit de cijfers blijkt dat er sprake is van een daling, deze was echter al voor corona ingezet. Ten tijde van de intelligente lockdown zijn de cijfers nog iets gedaald maar zijn inmiddels weer terug 'op niveau'.

Handhaving

Handhaving coronamaatregelen door buitengewoon opsporingsambtenaren (boa's)	In de afgelopen maanden zijn er meerdere incidenten voorgevallen waarbij boa's belaagd werden nadat ze jongeren aanspraken op hun gedrag met betrekking tot de coronamaatregelen. Juist in deze tijd wordt een beroep gedaan op de gemeentelijke handhavers. Het vraagstuk rondom de eventuele bewapening blijft daarbij niet onopgemerkt. Boa's demonstreren in meer dan twintig gemeenten voor meer beschermingsmiddelen, zoals een wapenstok, pepperspray en bodycams. Uit een rondvraag bij de VNG blijkt dat gemeenten verdeeld zijn over de wenselijkheid van geweldsmiddelen voor boa's. In feite gaat deze discussie niet alleen over de eventuele bewapening, maar volgens de VNG ook over de taakopvatting van boa's. Boa's zijn inmiddels onmisbaar geworden voor gemeenten en worden waar nodig ingezet om de openbare orde en veiligheid te handhaven. Minister Grapperhaus van Justitie en Veiligheid trekt zich de zorg aan van boa's. Hij laat weten dat boa's straks een korte wapenstok krijgen als het lokale gezag dat wil (NOS, 2020). Meerdere lokale proeven moeten uitwijzen of boa's ook na de proefperiode de wapenstok kunnen inzetten.	

Positieve punten

	Klassieke vormen van criminaliteit nemen af	Uit de eerste analyse van de politie blijkt dat traditionele vormen van criminaliteit afnemen tijdens de coronacrisis. Het gaat hierbij om een afname van het aantal diefstallen, zakkenrollerij en om de hoeveelheid verkeersongelukken. Dit geldt eveneens voor fietsendiefstallen, woninginbraken en straatroven. Door de genomen maatregelen wordt de criminaliteit bevorderende opportuniteitsstructuur beperkt. Hierbij valt te denken aan beperkingen bij grensovergangen, weinig vluchten van en naar Schiphol en het beperkte gebruik van het openbaar vervoer. Daarnaast is het aannemelijk dat de sociale controle in woonwijken is toegenomen. Mensen werken immers thuis vanwege werk en thuiszittende kinderen. Hierdoor vallen opportuniteitsdiefden en kwaadwillenden in de wijk sneller op.	
	Flexibiliteit bij de inzet van politie en OM	Door de afname van klassieke vormen van criminaliteit en het wegvallen van feestevenementen en sportwedstrijden heeft de politie voldoende capaciteit om flexibel met nieuwe ontwikkelingen om te gaan. Dit blijkt eveneens uit een rondgang binnen het Veiligheidsnetwerk Oost-Nederland. De politie heeft hierdoor meer tijd om achterstallig werk op te ruimen, waardoor ze weer met een schone lei kunnen beginnen.	Aanvullen met flexibiliteit OM
	Meer aandacht voor aspecten van positieve veiligheid	Het containerbegrip 'veiligheid' brengen we tegenwoordig al gauw in relatie met de begrippen: criminaliteit, overlast, aanslagen etc. (Zedner, 2009). Dat is de repressieve kant van veiligheid, waarbij het gaat om bestraffen, verbieden en beboeten van criminaliteit en onderlast. Dat moet uiteraard blijven gebeuren, daar kan geen misverstand over ontstaan. Tegelijkertijd zit er ook een positieve connotatie aan veiligheid, namelijk: vertrouwen, zorg, verbinding en geborgenheid (Schuilenburg & van Steden, 2016). Het bestrijden van onveiligheid is immers niet hetzelfde als het creëren van veiligheid. Zo zijn tijdens de coronacrisis mooie (burger)initiatieven ontstaan waarbij onderlinge hulp, geborgenheid en menselijke betrokkenheid voorop stonden. Denk aan burennetwerken waar vraag en aanbod bij elkaar komen, van boodschappen doen voor ouderen tot oplossingen om thuis kinderen onderwijs te kunnen geven. Deze onderlinge hulp en verbondenheid kan een positief effect hebben op onze veiligheidsbeleving.	

Bronnenlijst

- AG Connect (2020). OM waarschuwt voor toename cybercrime tijdens coronacrisis. Bron: <https://www.agconnect.nl/artikel/om-waarschuwt-voor-toename-cybercrime-tijdens-coronacrisis>
- BBC (2020). Coronavirus: Fake news is spreading fast. Bron: <https://www.bbc.com/news/technology-51646309>
- Bitdefender (2020). Cybercriminelen misbruiken wereldwijde coronapandemie. Bron: <https://www.bitdefender.nl/news/cybercriminelen-misbruiken-wereldwijde-corona-pandemie-3821.html>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2020), Aantal faillissementen gedaald in mei. Bron: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/24/aantal-faillissementen-gedaald-in-mei>
- Europol (2020). Beyond the pandemic – what will the criminal landscape look like after COVID-19? Bron: <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/beyond-pandemic-what-will-criminal-landscape-look-after-covid-19>
- Eysink Smeets, M. (2020). Maatschappelijke doorwerking angst voor corona. Bron: <https://marnixkeysinksmeets.com/wp-content/uploads/2020/04/Eysink-Smeets-Mindmaps-maatschappelijke-doorwerking-angst-voor-corona-4.0.pdf>
- Gupta Strategists (2020). In de sliptstream van corona: een secundaire crisis in de zorg. Bron: <https://gupta-strategists.nl/storage/files/Gupta-Strategists-In-de-sliptstream-van-de-coronacrisis.pdf>
- Financial Times (2020). Yuval Noah Harari: the world after coronavirus. Bron: <https://www.ft.com/content/19d90308-6858-11ea-a3c9-1fe6fedcca75>
- Flight, S. (2019). Evaluatie pilot bodycams Politie Eenheid Amsterdam 2017-2018. Bron: <https://www.politiewetenschap.nl/cache/files/5eda324eb9f67PW93A.pdf>
- Follow the Money (2020). Handhavers coronaregeling zet poorten naar zorgfraude wijd open. Bron: <https://www.ftm.nl/artikelen/handhavers-coronaregeling-zet-poorten-naar-zorgfraude-wijd-open?share=SgP%2BLTEOIZiesat0FtDpOa92NsEtXlINNIte6HitEtYn5nR73i2rv0HI8Dok30Y%3D>
- Independer (2020). Woninginbraken coronacrisis. Bron: <https://www.independer.nl/inboedelverzekering/info/onderzoek/woninginbraken-coronacrisis>
- Interpol (2020). Interpol launches awareness campaign on COVID 19. Bron: <https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2020/INTERPOL-launches-awareness-campaign-on-COVID-19-cyberthreats>
- Instituut Fysieke Veiligheid (IFV) Experts aan het woord: effecten van coronacrisis. Bron: <https://www.ifv.nl/kennisplein/crises-en-crisisbeheersing/publicaties/experts-aan-het-woord-effecten-van-de-coronacrisis>
- Investico (2020) Sekswerk gaat door. Bron: <https://www.platform-investico.nl/artikel/sekswerk-gaat-door-geannoteerd-verhaal/>
- LocalFocus (2020). Jeugdoverlast stijgt, maar tijdens corona 'hebben we meer last van elkaar' Bron: <https://www.nu.nl/coronavirus/6052768/jeugdoverlast-stijgt-maar-tijdens-corona-hebben-we-meer-last-van-elkaar.html?redirect=1>
- ND (2020). Slachterij Groenlo deel van een groter probleem. Bron: <https://www.nd.nl/nieuws/varia/973359/fnv-corona-uitbraak-slachterij-groenlo-deel-van-groter-probleem>
- NOS (2020). Wereldwijde toename huiselijk geweld door coronavirus. Bron: <https://nos.nl/collectie/13841/artikel/2329645-wereldwijde-toename-huiselijk-geweld-door-coronavirus>
- NOS (2020). Drie personen aangehouden bij inval drugslab, miljoenen aan drugs gevonden. Bron: <https://nos.nl/artikel/2333419-drie-personen-aangehouden-bij-inval-drugslab-miljoenen-aan-drugsgevonden.html>
- RVS (2020). Goed samen leven in tijden van corona. Bron: <https://www.raadvr.nl/documenten/publicaties/2020/05/03/goed-samen-leven-in-tijden-van-corona>
- SCP (2020) Maatschappelijke gevolgen coronamaatregelen. Bron: <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2020/05/07/maatschappelijke-gevolgen-coronamaatregelen>
- Schuilenburg, M. B., & van Steden, R. (2016). Positieve veiligheid. Een inleiding. Tijdschrift over cultuur & criminaliteit, 6(3), 3-18. <https://doi.org/10.5553/TCC/221195072016006003001>
- Peeters, M.P., Elffers, H., Kemp, J. van der & Beijers, W.M.E.H. (2011). Evidence Based aanpak van woninginbraken. Enkele voorstellen voor een intensievere aanpak van woninginbraak op basis van een inventarisatie van de criminologische literatuur. Reeks Criminologie: nummer 4. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Platform JEP (2020). Jeugdprofessionals tijdens de coronacrisis. Bron: <https://www.platformjep.nl/actueel/nieuws/2020/04/10/jeugdprofessionals-tijdens-de-coronacrisis>
- Politie (2020). Let op malafide webshops in coronatijd. Bron: <https://www.politie.nl/nieuws/2020/juni/6/let-op-malafide-webshops>
- Trimbos (z.d.) Drugs en Corona. Bron: <https://www.trimbos.nl/kennis/corona/drugs-en-corona/cannabis-en-corona>
- Trouw (2020). Voor de Italiaanse maffia is corona een feestje. Bron: <https://www.trouw.nl/buitenland/voor-de-italiaanse-maffia-is-corona-een-feestje-b9089ff6/?referer=https%3A%2Fwww.google.nl%2F>
- Torre van der, E., & Spoorendonk, J. (2020). Recreatieparken: ondermijning. Vooruitgang en nieuwe (corona)risico's, ook in het midden- en topsegment. Bron: https://hetccv.nl/fileadmin/Bestanden/Onderwerpen/Veilige_vakantieparken/Recreatieparken___ondermijning___publieke_notitie.pdf
- Tubantia (2020). Betonblokken moeten illegale straatracers in Enschede stoppen wij kunnen die dikke auto's niet betalen. Bron: <https://www.tubantia.nl/enschede/betonblokken-moeten-illegale-sstraatracers-in-enschede-stoppen-wij-kunnen-die-dikke-auto-s-niet-betalen-a5cf482b/>
- Tubantia (2020) Steeds meer enschedeers krijgen ruzie met de burens mensen hebben een korter lontje. Bron: <https://www.tubantia.nl/enschede/steeds-meer-enschedeers-krijgen-ruzie-met-de-burens-mensen-hebben-een-korter-lontje-a68ed2c4/>
- Tubantia (2020) Politie beëindigt 'schijt aan corona feest' in Borne, straffen nog niet bekend. Bron: <https://www.tubantia.nl/borne/politie-beeindigt-schijt-aan-corona-feest-in-borne-straffen-nog-niet-bekend-ac970045?>
- Volkskrant (2020), Burgemeesters: coronacrisis treft kwetsbare wijken hard, 1,25 miljard euro nodig voor actieplan. Bron: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/burgemeesters-coronacrisis-treft-kwetsbare-wijken-hard-1-25-miljard-euro-nodig-voor-actieplan-be9f35fc/>
- Verwey-Jonker Instituut (2020). Hoe veilig is het in kwetsbare gezinnen tijdens de coronacrisis? Bron: <https://www.verwey-jonker.nl/nieuws/ook-tijdens-coronacrisis-veel-en-ernstig-geweld-bij-kwetsbare-gezinnen>
- VNG (2019), Handreiking voor gemeenten. Meer grip op vakantieparken, Den Haag.

